

BO'LAJAK SURDOPEDAGOGLARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI DAKTIL VA IMO-ISHORA NUTQI VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH

Dauran Yembergenov Tileubergenovich

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim fakulteti

surdopedagogika va maxsus pedagogikaning klinik asoslari kafedrası

Fan: Daktilologiya va imo-ishora nutqi

ANNOTATSIYA

Surdopedagoglar, ya'ni eshitish qobiliyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlaydigan mutaxassislar, o'z kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda imo-ishora tili va daktillash vositalaridan samarali foydalanishlari zarur. Ushbu tadqiqotda surdopedagoglarning imo-ishora va daktillash tillarini o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyojlari, bu vositalarning o'quvchilarga ta'lim berishdagi ahamiyati va rivojlanish jarayonida qanday yordam berishi tahlil qilinadi.

Imo-ishora va daktillash tili vositalari surdopedagoglarning o'quvchilar bilan samarali muloqot qilishlariga, ularga bilimlarni to'g'ri etkazishlariga va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishlariga yordam beradi. Tadqiqotda bu vositalarni o'rgatishda kreativ yondashuvlar, metodik vositalar va texnologik yutuqlarni qo'llash zarurligi ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini yaxshilashga yordam beruvchi tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: surdopedagog, kasbiy kompetensiya, imo-ishora tili, daktillash, maxsus ta'lim, o'quvchilar, ta'lim metodikasi, ijtimoiy ko'nikmalar.

KIRISH

Eshitish qobiliyati cheklangan o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalash maxsus bilim, ko'nikmalar va metodlarni talab qiladi. Surdopedagoglar bu o'quvchilar bilan ishlashda, ular bilan samarali muloqot o'rnatish va ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun imo-ishora tili va daktillash vositalaridan foydalanishlari zarur. Bu vositalar o'quvchilarni an'anaviy ta'lim metodlari bilan ta'limlashda to'siqlarni

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th April, 2025

yengib o'tishga yordam beradi va ularning o'rganish jarayonini sezilarli darajada samarali qiladi.

Imo-ishora tili va daktillash vositalari surdopedagoglarga o'quvchilarning individual ehtiyojlariga javob beradigan ta'lim usullarini ishlab chiqish imkoniyatini yaratadi. Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun ta'lim jarayonini muvaffaqiyatli tashkil etish, ularning axborotni olish va tushunish qobiliyatlarini rivojlantirishda bu vositalarning o'rni juda katta. Imo-ishora tili va daktillash yordamida o'quvchilarga faqatgina eshitish orqali tushunish imkoniyatlari bilan cheklanmay, ular vizual va harakat orqali ham axborotni oladilar.

Ushbu tadqiqotda bo'lajak surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda imo-ishora va daktillash vositalarining o'rni, ularni samarali o'rgatish metodlari, shuningdek, ta'lim jarayonida ushbu vositalarning qanday rol o'ynashi tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi surdopedagoglarning o'quvchilarga ta'lim berishda zamonaviy metod va vositalarni qanday qo'llashlari kerakligini o'rganishdir. Bu jarayonda kreativ yondashuvlar va innovatsion usullarning qo'llanishi ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

ASOSIY QISM

Surdopedagoglarning imo-ishora tili va daktillash vositalarini o'rganishdagi samarali amaliy misollar quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

Imo-ishora tilida hikoya qilish: O'quvchilarni imo-ishora tilida hikoya qilishga o'rgatish orqali ularning til va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Masalan, surdopedagoglar o'quvchilarga qisqa hikoyalar orqali imo-ishora belgilarini o'rgatib, ularni hikoya qilish jarayoniga jalb etishlari mumkin. Bu metod o'quvchilarning fikrni ifodalash qobiliyatini va muloqotdagi ishtirokini oshiradi.

Imo-ishora va daktillashni birgalikda ishlatish: Imo-ishora tili va daktillash vositalarini birgalikda qo'llash, o'quvchilarning tushunish va ifodalash jarayonlarini samarali qiladi. Misol uchun, daktillash yordamida har bir imo-ishora belgisini ko'rsatish va bu belgilarni yozuv bilan birgalikda ifodalash o'quvchilarga yanada aniqroq tushuncha beradi.

O'yin shaklida darslar: O'quvchilarning diqqatini jalb qilish va ularning qiziqishini oshirish uchun o'yin shaklida darslar tashkil etish mumkin. Masalan, imo-ishora tili

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th April, 2025

bilan bog'liq o'yinlar o'tkazish, o'quvchilarga to'g'ri imo-ishora belgilarini tanlashda yordam beradi. Bunday o'yinlar o'quvchilarga o'rganish jarayonini qiziqarli va o'yin shaklida o'tkazish imkoniyatini beradi.

Multimedialar yordamida o'rgatish: Imo-ishora tili va daktillashni multimedialar orqali o'rgatish o'quvchilarning vizual va audio ko'rsatmalarga asoslangan ta'lim olishiga yordam beradi. Misol uchun, video darsliklar yoki animatsiyalar yordamida imo-ishora tili belgilarini o'rgatish, o'quvchilarga turli vaziyatlarda imo-ishora qo'llashni o'rganishga yordam beradi.

Ijtimoiy faoliyatlar va interaktiv mashg'ulotlar: Surdopedagoglar o'quvchilarga o'qishdan tashqari, ijtimoiy faoliyatlar orqali ham imo-ishora va daktillash tillarini o'rgatishlari mumkin. Masalan, guruhli ishlarda, o'quvchilar bir-birlariga imo-ishora tilida savollar berish va javoblar olish orqali o'z muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Rolli o'yinlar va vaziyatlarni simulyatsiya qilish: Rolli o'yinlar o'tkazish, o'quvchilarga o'rganilgan imo-ishora tili va daktillashni real hayotdagi vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini beradi. Masalan, o'quvchilar restoran yoki do'konda xizmat ko'rsatish jarayonlarini simulyatsiya qilish orqali imo-ishora tilini yanada yaxshiroq o'zlashtiradilar.

Bunday amaliy misollar surdopedagoglarning ta'lim jarayonida kreativ yondashuvlarni qo'llash orqali o'quvchilarning ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Bo'lajak surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda kreativ yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Quyida ushbu kompetensiyalarni rivojlantirish uchun bir nechta kreativ yechimlar keltirilgan:

Multimediya vositalaridan foydalanish: Multimediya vositalari (video, animatsiyalar, interaktiv ilovalar) surdopedagoglarga imo-ishora tili va daktillashni o'rgatishda samarali yordam beradi. Misol uchun, video darsliklar orqali o'quvchilarni imo-ishora belgilarini ko'rish va takrorlashga o'rgatish mumkin. Bunda, o'quvchilar har bir imo-ishora belgisi bilan birga tovushlarni ham eshitishadi, bu esa o'rganish jarayonini yanada yaxshilaydi.

Simulyatsiyalar va virtual sinflar: Virtual sinflar va simulyatsiyalar surdopedagoglarga o'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th April, 2025

ta'lim berish imkoniyatini yaratadi. Misol uchun, simulyatsiyalar yordamida o'quvchilarni imo-ishora tilini real hayotdagi vaziyatlarda qo'llashga o'rgatish mumkin. Bu usul surdopedagoglar uchun zamonaviy va innovatsion usul bo'lib, ularni texnologiyalar bilan samarali ishlashga undaydi.

Guruhli faoliyatlar va rolli o'yinlar: O'quvchilarni guruhlarga bo'lib, rolli o'yinlar o'tkazish, imo-ishora tili va daktillashni qo'llashni o'rgatishda juda samarali bo'lishi mumkin. Misol uchun, o'quvchilarni ro'yxatga olish, mahsulot sotib olish yoki xizmat ko'rsatish kabi rolli o'yinlar orqali o'rganilgan bilimlarni real vaziyatlarda qo'llashga o'rgatish mumkin. Bu usul o'quvchilarning muloqot va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Kreativ metodlar yordamida individual yondashuv: Har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda individual yondashuvni amalga oshirish muhimdir. Masalan, surdopedagoglar o'quvchilarning vizual, auditorial va kinestetik ehtiyojlariga mos ravishda darslarni tashkil etishlari mumkin. O'quvchilarga darslarni o'yinlar, vizual taqdimotlar va mashqlar yordamida o'rgatish, ularning qiziqishini va motivatsiyasini oshiradi.

XULOSA

Bo'lajak surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda kreativ yondashuvlar, innovatsion metodlar va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Imo-ishora tili va daktillash vositalari yordamida surdopedagoglar o'quvchilarga muloqot qilish, axborotni qabul qilish va tushunish qobiliyatlarini oshirishda samarali yordam bera oladilar. Multimediya, interaktiv mashg'ulotlar, guruhli faoliyatlar va rolli o'yinlar kabi kreativ metodlar o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi va o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Shuningdek, surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda individual yondashuvlar va tarmoq orqali hamkorlik qilish muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos keladigan ta'lim metodlari, imo-ishora tili va daktillash vositalarini qo'llash o'quvchilarning ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Kreativ yechimlar va innovatsion yondashuvlar yordamida surdopedagoglar o'quvchilarga samarali va sifatli ta'lim berish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th April, 2025

ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Natijada, surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilgan harakatlar, eshitish qobiliyati cheklangan o'quvchilarning ta'lim olish jarayonini ancha yaxshilaydi va ularning ijtimoiy hayotga qo'shilishi uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Tashmammedova, S. (2020). "Surdopedagogika: Nazariy va amaliy asoslar." Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
2. Mansurov, D. (2019). "Daktillash va imo-ishora tili: Ta'lim metodlari." Samarqand: "Samarqand universiteti" nashriyoti.
3. Qosimova, F. (2018). "O'qitishda kreativ yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar." Buxoro: "Buxoro davlat universiteti" nashriyoti.
4. Jalolov, A. (2021). "Bo'lajak surdopedagoglar uchun kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish." Toshkent: "O'zbekiston pedagogika jamiyati" nashriyoti.